

Asia: VN/34869/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Turun Valkonauha ry on vuonna 1896 perustettu sosiaalialan järjestö, joka on vuodesta 2017 ylläpitänyt päiväkeskusta paperittomille tai sen uhatta oleville ihmisille ja toimii aktiivisesti paperittomien ihmisten aseman parantamiseksi. Turun Valkonauha ry on Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry:n sekä PICUM - the Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants verkoston jäsen.

Turun Valkonauha ry vastustaa lakiesitystä kokonaisuudessaan. Lakiesitys tulee perua ihmis- ja perusoikeusvelvoitteiden vastaisena ja säilyttää 1.1.2023 voimaan tullut laki välttämättömien palveluiden tarjoamisesta.

Taustaa

Lakiesitys jättää edelleen huomioimatta paperittomuuden taustasyitä, jotka ulkomaalaislakiin ja käytänteisiin tehdyt muutokset etenkin vuodesta 2015 ovat aiheuttaneet. Muutosten takia Suomessa on edelleen ihmisiä, joiden turvapaikkaperusteita ei ole tutkittu kunnolla ja jotka kokemansa vainon takia eivät voi palata kotimaahansa. Paperittomuuden poistoon tähtäävien lakiesitysten tulisi keskittyä purkamaan oleskelun virallistamisen esteitä, eikä vaikeuttaa sitä entisestään. Valitettavasti nykyinen hallitusohjelma ja sen jo toteuttamat sekä suunnitteilla olevat lakimuutokset tulevat lisäämään paperittomuutta ja inhimillistä kärsimystä jo haavoittuvassa asemassa olevalle ihmisryhmälle, kun heidän mahdollisuutensa virallistaa asemansa Suomessa tehdään lähes mahdottomaksi ja heidän perus- ja ihmisoikeuksiaan kavennetaan.

Nykytilanne ja lakiesityksen vaikutukset siihen

Vuoden 2023 alusta asti voimassa ollut laki välttämättömän terveydenhuollon myöntämisestä paperittomille ihmisille vastaa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sekä EU-oikeuden asettamia vähimmäisvaatimuksia. Ennen lain voimaantuloa Suomi oli saanut toistuvia moitteita kansainvälisten ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa valvoilta elimiltä paperittomina elävien ihmisten kokemista esteistä pääsyssä terveydenhuollon palveluiden piiriin.

Laki on selkeyttänyt paperittomina elävien ihmisten asemaa ja oikeuksia, ja toisaalta myös palveluja järjestävien velvollisuuksia. Kuitenkin hoitoon ohjaamisessa on edelleen haasteita, mikä johtunee osittain siitä, että nykyinen välttämättömän terveydenhuollon takaava laki oli ehtinyt olla voimassa vasta puoli vuotta siinä vaiheessa, kun nykyinen hallitus lähti ajamaan sen kumoamista.

Vastuullisen lainsäätämisen näkökulmasta tämän lakiesityksen aiheuttama heiluriliike ei ole hyvän hallinnon mukaista. Hyvinvointialueet ovat vasta päässeet luomaan käytänteitä, jossa välttämätön hoito turvataan kaikille. Jos tässä lakiesityksessä esitetty välttämättömän hoidon epääminen toteutuu, käytänteet tulisi taas luoda uudestaan, vaikka nykyinen laki on ollut vasta kaksi vuotta voimassa ja sen laajempia vaikutuksia ei ole vielä arvioitu.

Lakiesityksessä maahanmuuton valvonta ja sosiaali- ja terveystalveluiden järjestäminen sekoitetaan keskenään. Nämä ovat kuitenkin jatkossakin syytä erottaa toisistaan ja niiden säätämisestä tulisi jatkossakin säätää eri laeilla. Oikeus terveyteen on perustavanlaatuisen ihmisoikeus, johon kaikilla oleskelun statuksesta riippumatta on oikeus. Terveydenhuollon henkilökunnan ei tule joutua tekemään arvioita henkilön oikeudesta olla Suomessa taikka sen kestosta. Lakiesitys aiheuttaa lisätyötä terveydenhuollon ammattilaisille sekä lisää eettistä stressiä kun heidän arvioitavakseen tulee hoitotyöhön kuulumattomia aspekteja. Onkin ongelmallista, että lakiesityksessä oleskelustatuksen selvittäminen on kirjattu sotehenkilöstön tehtäväksi.

Esitys rikkoo myös lapsen oikeuksia. Lakiesityksessä on tunnistettu lakimuutosten välilliset vaikutukset lapsiin, kun heistä huolehtivien aikuisten oikeuksia heikennetään. Heikennykset ovat ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa ja asettaa paperittomat lapset eriarvoiseen asemaan. Lakiesityksestä on poistettu vuoden 2024 esityksessä ollut säännös, jonka mukaan henkilölle alaikäisenä aloitettu hoito on järjestettävä hoidon loppuun saakka, vaikka henkilö tulisi täysi-ikäiseksi kesken hoidon antamisen. Tämä on merkittävä heikennys nuorten näkökulmasta.

Lakiesityksessä esitetyistä perusteista mikään ei ole riittävän vahva terveystalveluiden rajoittamiseen. Lakiesitys näyttäytyykin lähinnä symboliselta, jossa tarkoitus on hillitä humanitaarista maahanmuuttoa tekemällä jo heikossa asemassa olevien ihmisten elämästä entistä haastavampaa.

Hallituksen tulisi sitoutua käytännön toimissaan perus- ja ihmisoikeuksien aktiiviseen edistämiseen eikä niiden heikentämiseen.

Saunders Minna
Turun Valkonauha ry - Minna Saunders/Toiminnanjohtaja